

Academic lectures for general
medicine students – 3rd Year
General medicine 1996- 2020
Dentistry 2001 – 2020

ŠPECIÁLNA
PATO FYZIO LÓGIA

PATO FYZIO LÓGIA

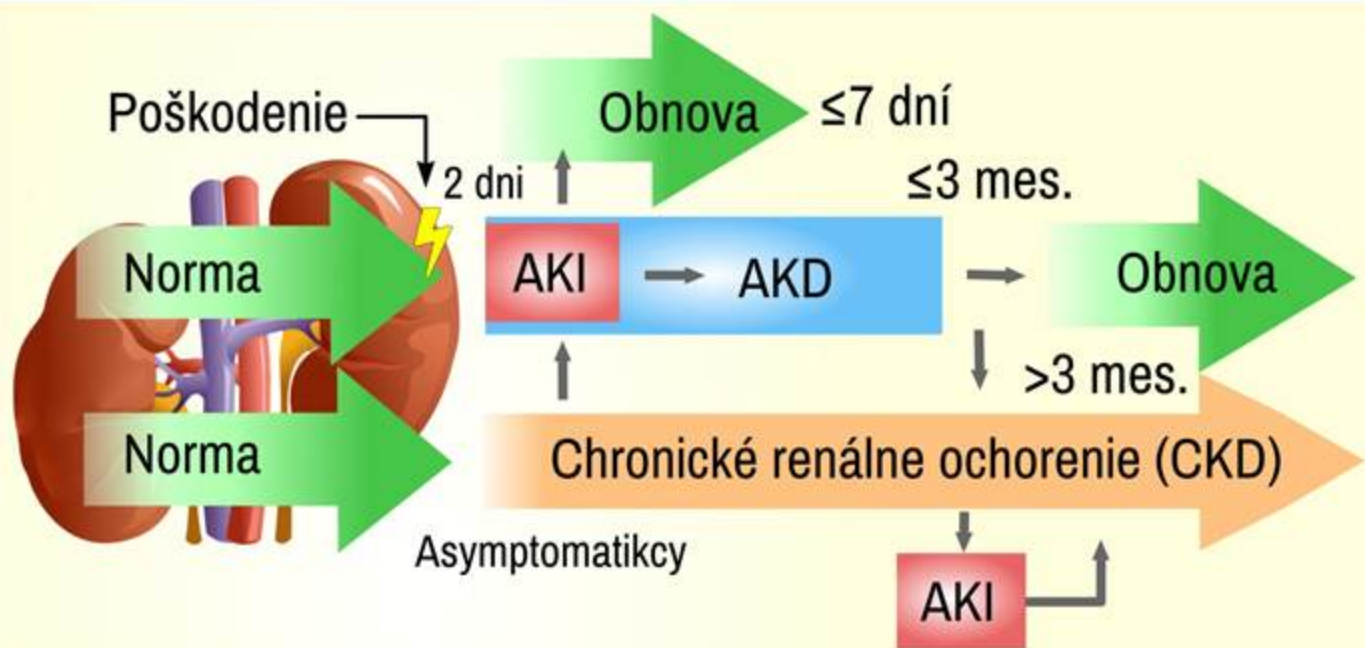
OB LIČIEK 2

R. BEŇAČKA

Ústav Patologickej fyziológie
Univerzita P.J. Šafárika, Košice, SK

Akútne renálne zlyhanie (insuficiencia) (ARZ)

- Náhly pokles činnosti obličiek vedúci behom hodín či dní k rýchlo sa vyvíjajúcim život ohrozujúcim metabolickým poruchám spojeným s oligúriou až anúriou;
- ARZ je častým vyústením u iných závažných stavov E.M. (ako MODS)
- Predominuje poškodenie epitelových buniek tubulov (Akútna tubulárna nekróza (ATN)= často synonymom pre ARZ)

AKI

↑ Cr (S) o 50 % v
priebehu 7 dní alebo
↑ Cr (S) o 26,5 μmol/l
behom 2 dní alebo

Oligúria
Aj bez štruktúrneho
poškodenia obličiek

AKD

↓ GFR < 60 ml/ min.
počas ≤ 3 mes. alebo
↓ GFR o 35 % +
↑ Cr (S) o > 50 % alebo

Proteinúria, pyúria,
hematúria
Štruktúrne zmeny v
trvaní do 3 mes.

CKD

↓ GFR < 60 ml/ min
počas > 3 mes.
Poškodenie obličky
pretrvávajúce > 3 mes.

Príčiny akútneho zlyhania obličiek

Prerenálne príčiny

(1) Systemový šok, hypotenzia (70%)

- Hypovolémia
- Hemorágia (trauma, postpartum, gastrointestinálne a pod.)
- Hnačka, vomitus, popáleniny
- Kardiálne zlyhanie (infarkt, valvulárne, kardiomyopatia, a pod.)
- Periférna vazodilatácia, vazoparalýza
- Anafylaktický šok, anestézia
- Septický šok

(2) Relálne hemodynamické poruchy

- Stenóza a. renalis, a vetiev, embolizmus, trombóza renálnej artérie/ žily

Postrenálne príčiny

(1) **Obštrukcia obličiek, panvičky** – kamene, cysty, tumory,

(2) **Obštrukcia ureteru, mechúra, uretry** – kamene, strukútry, tumory, prostatická hypertrofia

Renálne príčiny

(1) Vaskulárne / glomerulárne poškodenie

- Vaskulitída (polyarteritis nodosa)
- Embolizmus (Cholesterol)
- Malignant hypertenzia
- Akútna glomerulonefritída (progressívna membranoproliferatívna)

(2) Tubulárne / epiteliálne poškodenie (ATN)

- Ischemická akútna tubulárna nekróza (šok, hepatorenálny syndróm, a pod.)
- Toxická akútna tubulárna nekróza (ťažké kovy, etylén glykol, insekticídy, huby, CCl₄ (carbon tetrachloride))

(3) Intersticiálne poškodenie

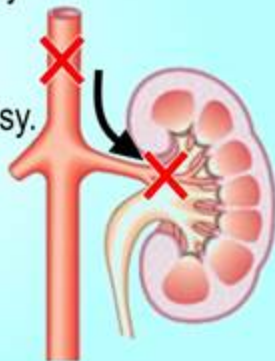
- Akútna pyelonefritída
- Akútna alergická intersticiálna nefritída

Príčiny ARZ

Prerenálne príčiny

Pokles vývrhu srdca (zlyhanie, infarkt, arytmie a pod.)
 Zníženie objemu krvi (krvácanie, dehydratácia, diuretiká, popáleniny, hnačky)
 Šok (septický, anafylaktický)

Trombóza renálnych artérií a vén
 Sklerodemia, vaskulitídy
 Aterotromboembólie
 Hepato-renálny sy.
 Hemolyticko-uremický sy.

Systémová hypoperfúzia

Renovaskulárna hypoperfúzia

Akútna ischémia obličky

Postrenálne príčiny

Náhla obštrukcia -
 uretery (obojsstranne)
 mechúr, uretra
 (kamienky, zápalové
 striktúry, nádory, stlačenie,
 benign. prostat. hyperplázia
 Ca prostaty, cudzie telesá)

Akútna obštruktívna uropatia

Akútne renálne zlyhanie

Akútne tubulárne poškodenie

Tubulárna obštrukcia

Rhabdomyolýza (myoglobinúria)
 Myelóm, oxaláty
 Uráty, lieky

Nefrotoxický účinok

ATB - aminoglykozidy
 Radioktrast. látky
 Nádor. chemoterapia
 Ťažké kovy, myoglobín
 Hemoglobínúria

Akútna glomerulopatia

Glomerulonefritída

Rýchle progredujúce
 Postinfekčné
 Autoimunitné
 Vaskulitické
 Kryoglobulinémia

Akútne poškodenie parenchýmu

Intersticiálne nefritída

Polievková, infekčná
 Autoimunitná
 Pyelonefritída, Sarkoidóza
 Myeloproliferatívne ochorenia

Renálne príčiny

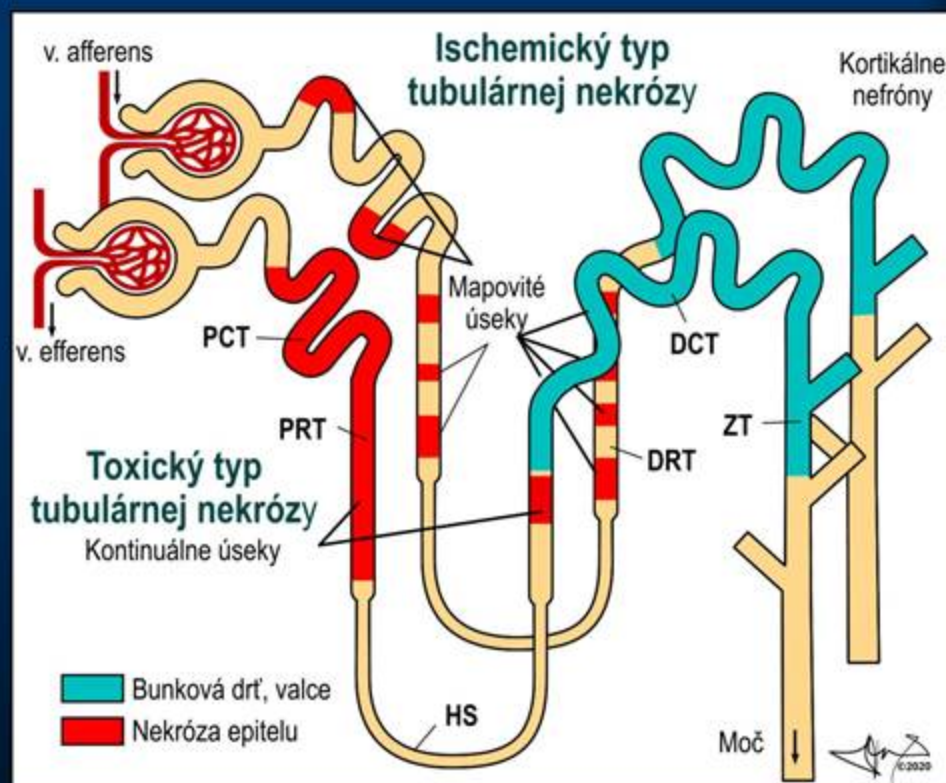

Akútna tubulárna nekróza

- **Renálne jedy** (nefrotoxicita) epitel - carbon tetrachloride, Hg, Pb, insekticídy,
- Proximálny stočený tubulus: aminoglykozidy (e.g. gentamicin), amfotericin B, cisplatina, radiokontrast, mannitol
- Distálny tubulus: NSAIDs (napr. aspirin, ibuprofén, diklofenac), ACE inhibítory, cyklosporin, Li, cyklofosfamid, amphotericin B
- Tubulárna obštrukcia: sulphonamidy metotrexát, aciclovir, polyethylene glycol, triamterén.
- Intersticiálna nefritída: β -lactamátové ATB, vancomycin, rifampicin, sulphonamidy, ciprofloxacín, NSAIDs, ranitidín, cimetidín, furosemid, thiazidy, phenytoín
- Chron. intersticiálna nefritída: Li, cyklosporin

Mikroskopické nálezy

- Deštrukcia tubulárneho epitelu; odlupovanie "slough off" z BM);
- Tvorba akumulátov (valcov); obštrukcia tubulov, nemožnosť vylučovať moč napriek optimalizovanej perfúzií obličiek
- Ak je BM intaktná – obnovenie tubulárneho epitelu do 10 - 20 dní

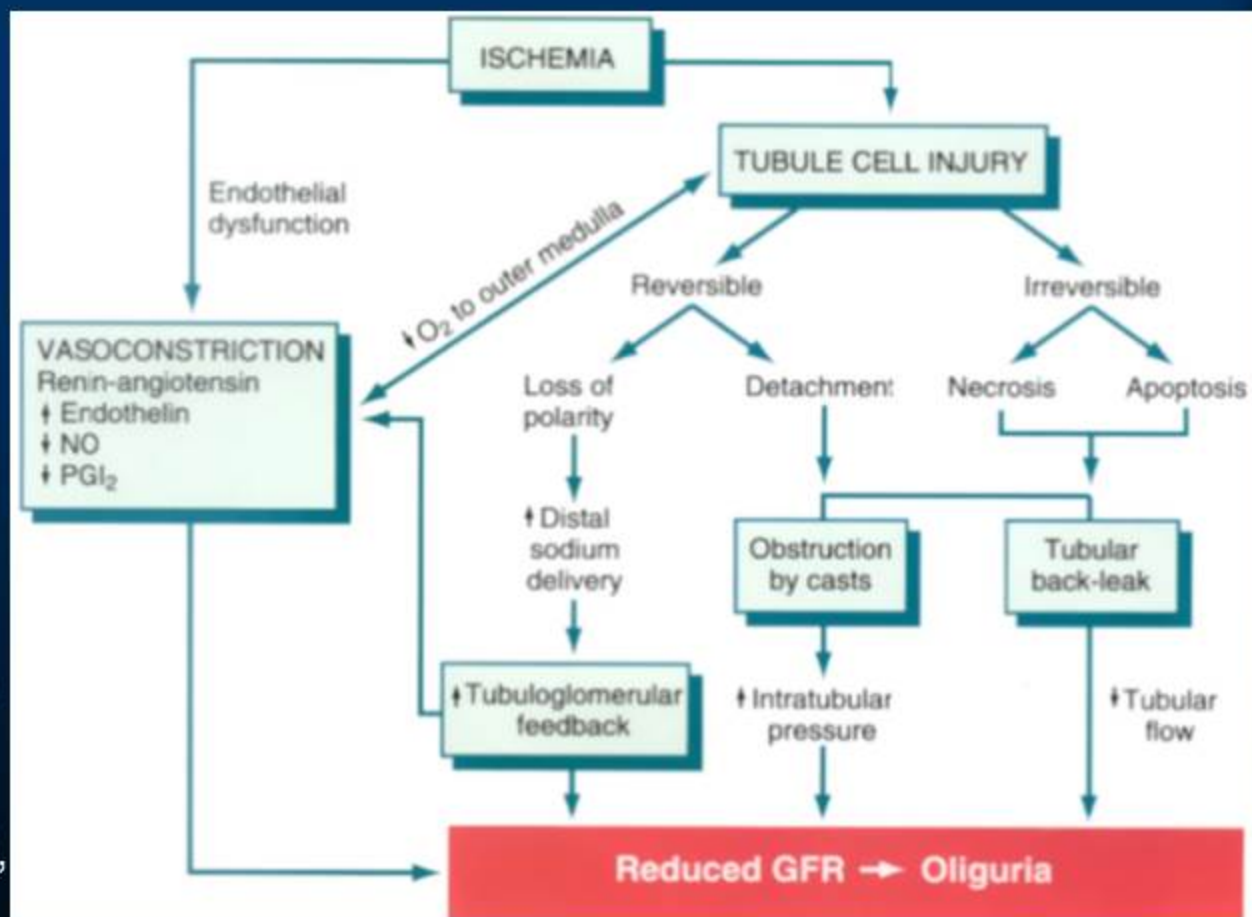

Ťažká ischemia obličky – šokový stav, centralizácia cirkulácie – strata kyslíka + nutrientov do tubulárneho epitelu

Ischemické poškodenie tubulov

PA:

- Reverzibilné poškodenie (edém buniek; strata kartáčového lemu, strata polarity loss of polarity, úchytu buniek)
- Ireverzibilné poškodenie (pokračujúca nekróza, -
- vyčerpanie ATP; intracelulárna akumulácia Ca^{2+} aktivácia proteáz (e.g., calpain), narušenie cytoskeletu, narušenie membránových fosfolipidov), tvorba ROS, aktivácia kaspáz (apoptóza)

Klinické štádia ARZ

---

(1) Oligurická fáza ARF – deň 1-3; nízky objem slabo koncentrovaného moča; v ťažkých prípadoch až anúria (bez dialýzy pacient zomiera do 8 - 14 dní)

- $\downarrow\downarrow$ GFR + $\downarrow$ TR + $\rightarrow$ anuria alebo oliguria + hyperhydratácia pri infúzii väčšieho objemu tekutiny
- $\downarrow\downarrow$ TS odpadových a toxických produktov $\rightarrow$ $\uparrow\uparrow$ plazmatickej konc. BUN (kreatinín) = indikátor funkcie + hyperkalémia popáleniny, kontúzia, etc.)
- Chýba asi u 20% ARF
- Retencia vody, elektrolytov (hyperkalémia) $\rightarrow$ srdcové arytmie (> 8 mmol/l fatálne)
- Metabolická acidóza $\rightarrow$ neschopnosť obličky vylučovať H^+ a recyklovať HCO_3^- , môže ďalej agravovať hyperkalémiu

(2) Polyurická fáza ARF – deň 4-8; veľký objem moča + soli

- $\uparrow$ GFR (normalizácia) + $\downarrow\downarrow$ TR tekutín + solí (salt-losing kidney); straty Na^+ , K^+ , H_2O , HCO_3^- ;
- Pri tubulárnom poškodení (napr., toxické poškodenie ťažkými kovmi; polyurické renálne zlyhanie je primárnou odpoveďou : $\downarrow\downarrow$ GFR + $\downarrow\downarrow$ TR

Prejavy ARZ

Celkové problémy

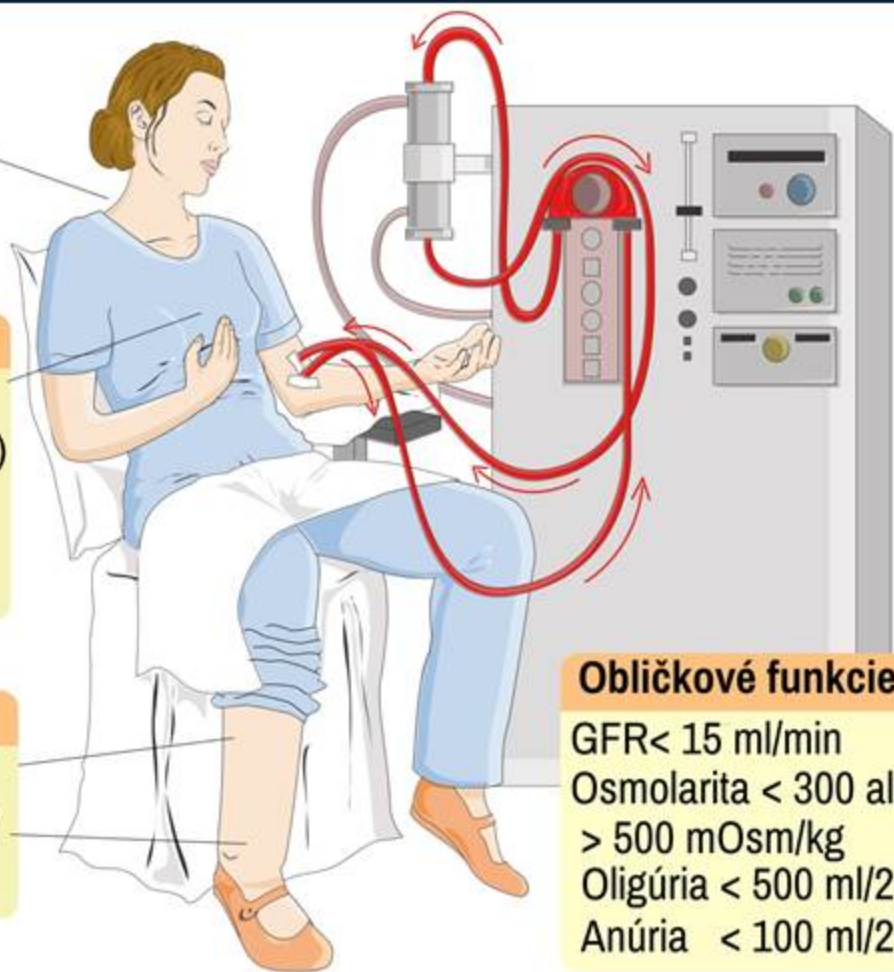
Vyčerpanosť
Nechutenstvo
Vracanie

Kardiálne problémy

Tlak (bolesť) na hrudi
Arytmie (hyperkaliémia)
Hypervolémia -
kongestívne zlyhanie
Sťažené dýchanie

Iné prejavy

Svalová slabosť
Edémy okolo členkov
Bledosť

Krv

↑ Kreatinín, ↑ Urea
↑ K⁺ (hyperkaliémia)
↓ Na⁺ (hyponatriémia)

Obličkové funkcie

GFR < 15 ml/min
Osmolarita < 300 alebo
> 500 mOsm/kg
Oligúria < 500 ml/24 h
Anúria < 100 ml/24 h

Močový nález

Proteinúria, Hematúria
Valce (Pyúria)

Markery ARZ

Glomeruly

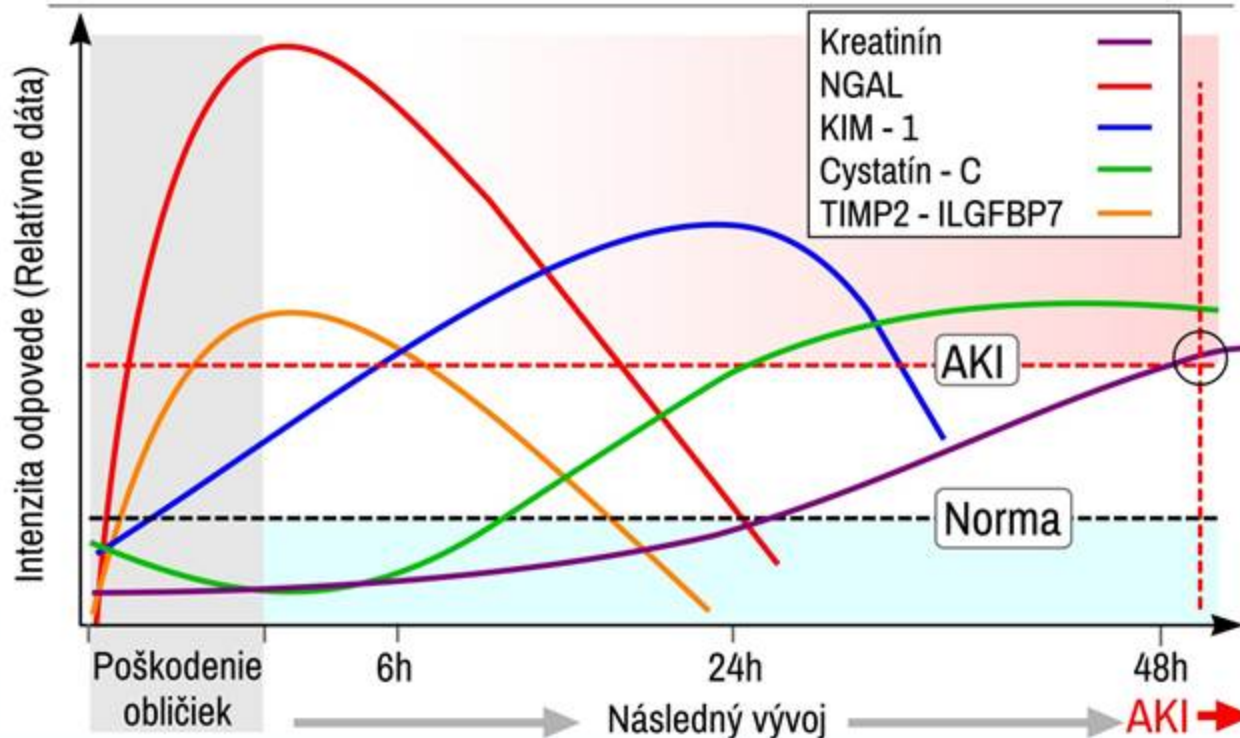
Kreatinín
Cystatín C
Hepcidín C

Tubuly

KIM-1, L-FABP, Nefrín-1
NAG, NGAL, TIMP2,
IGFBP-7, RBP, α GST

Zápal

Kalprotektín
IL-18, HGF,
Proenkefalín

Chronické renálne zlyhanie - insuficiencia (ChRZ)

- progresívny pokles normálnych obličkových funkcií z dôvodu permanentnej straty nefrónov
- Narušená je regulácia acidobázickej rovnováhy (recyklácia a de- novo tvorba bikarbonátu)
- Narušená je regulácia objemu tekutiny a elektrolytov, tlaku krvi (RAA)
Eliminácia bielkovinového a nebíelkovinového dusíka + iných odpadových produktov
- Narušené sú endokrinné funkcie: erytropoéza pri hypoxii; regulácia absorpcie kalcia a fosfátu – kosti; metabolické poruchy sa klinicky začnú prejavovať až pri extrémnom znížení počtu fungujúcich nefrónov

Príčiny chronického renálneho zlyhania

Metabolické ochorenia

Diabetes mellitus (44%)

Obezita, Amyloidóza

Hypertenziou sprevádzané

Systémová hypertenzia (26%)

Renovaskulárne ochorenia,
Nefroskleróza

Imunologické ochorenia

Glomerulonefritída (8%)

Polyarteritis nodosa

Lupus erythematosus

Primárne tubulárne ochorenia

Nefrotoxíny (analgestiká, ťažké kovy) (1%)

Obštrukcia močového traktu

Močové kamene

Hypertrofia prostaty a pod.

Kongenitálne ochorenia

Polycystické ochorenie (2%)

Kongenitálna renálna hypoplázia

Infekcie

Pyelonefritída (2%)

Tuberkulóza obličiek

Chronické ochorenie obličiek

↓ eGFR < 60 ml/min/1,73m² povrchu tela

Prerenálne

- **Hypertenzia (24%)**
- Chronická renálna hypoperfúzia (3%): lieky, stenóza a.renalis
- Embolizácie

Vaskulárne

- Vaskulárne (3%): atero- /arterioskleróza malých ciev

Renálne

Tubulointersticiálne

- Tubulopatie (< 1%): vrodené, polievkové
- Intersticiálne (8%): chron. interstic. nefritída, imunitné chron. pyelonefritída
- Metab.: hyperkalcémia, fosfatémia, hypereoxalúria, (kamene 3%)
- Anomálie, cystické ch. (4%): medul. cyst. ch., polycystická ch., nefronoptíza

Post-renálne

- Refluxná nefropatia (1%)
- Rôzne príčiny UTO (4%): Ca a benign. hyperplázia prostaty, kamene
- Kontipácie, črevné ch.

Glomerulárne

- **Glomerulonefritídy (17%):** imunitné (SLE), infekčné
- **Diabetes mellitus (30%)** glomerulosleróza + vaskulopatia

Štádiá chronického renálneho zlyhania

Znížená renálna rezerva (GFR → 50% of normal).

Sy: asymptomaticky; nie pri akútnom poškodení látkami (nephrotoxická)

Lab: sérový BUN a kreatinín v norme

Renálna insuficiencia (GFR 50 → 20% normy)

Lab: azotémia, anémia, hypertenzia

Sy: **izostenúria**, **polyúria** (moč je takmer izotonický s plazmou)

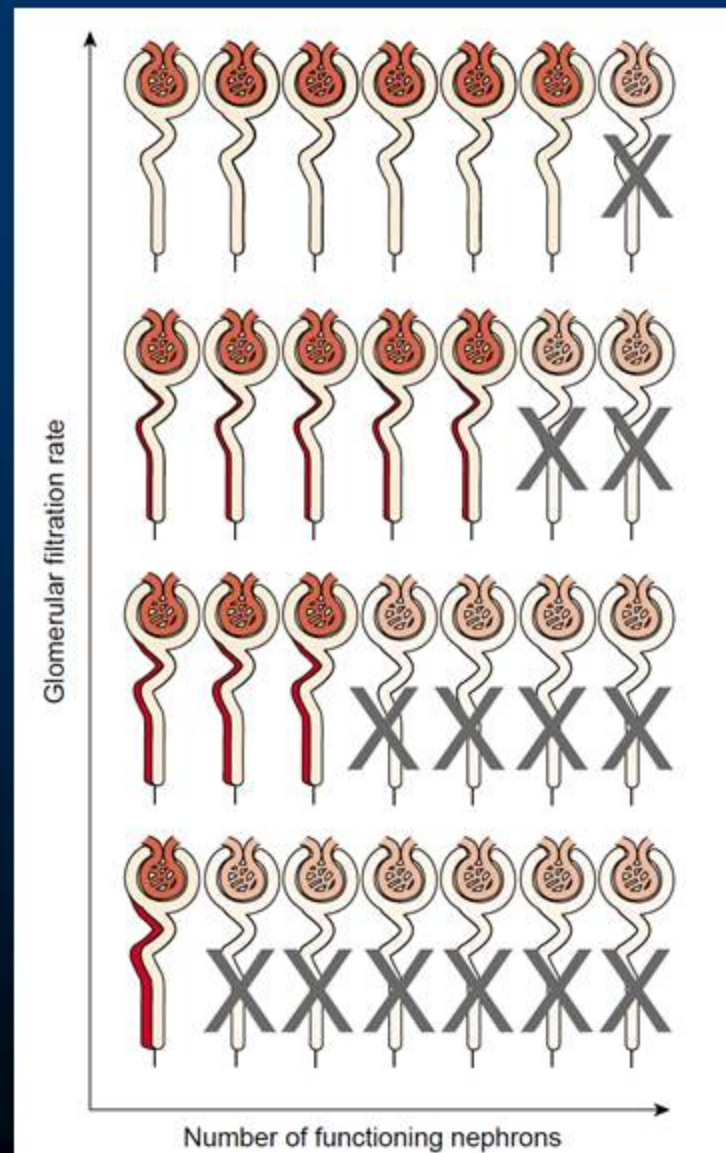
Renálne zlyhanie (GFR 20% → 5% normy)

Sy: edémy, metabolická acidóza, hyperkalémia
neurologické, GIT a CVS manifestácie

End-Stage Renal Disease (GFR <5% normal)

PA: redukcia renálnych kapilár, zjazvovatenie glomerulov; atrofia a fibróza tubulov

Makroskopická redukcia obličiek

Klinické prejavy

1. Poruchy vody a elektrolytov
2. Poruchy acidobázickej rovnováhy
3. Poruchy minerálneho hospodárstva a skeletálne poruchy
4. Anémia a koagulačné poruchy
5. Hypertenzia a zmeny kardiovaskulárnych funkcií
6. Gastrointestinálne ochorenia
7. Neurologické komplikácie
8. Ochorenia kože
9. Imunologické ochorenia

Ťažká urémia - konfúzia, strata vedomia, epizáchvat → **Uremická kóma**

CNS Únava, letargia, konfúzia podráždenosť, anxieta, nespavosť

Oči Hypertenzná retinopatia, Začervenalé oči, opuchy viečok

Respiračné
Uremická pleuritída, pneumónia, pľúcny edém
Oslabený kašľový reflex

Gastrointestinálne
Nauzea, vomitus, anorexia gastritída, vred žalúdka, hnačky, krvácanie z GITu

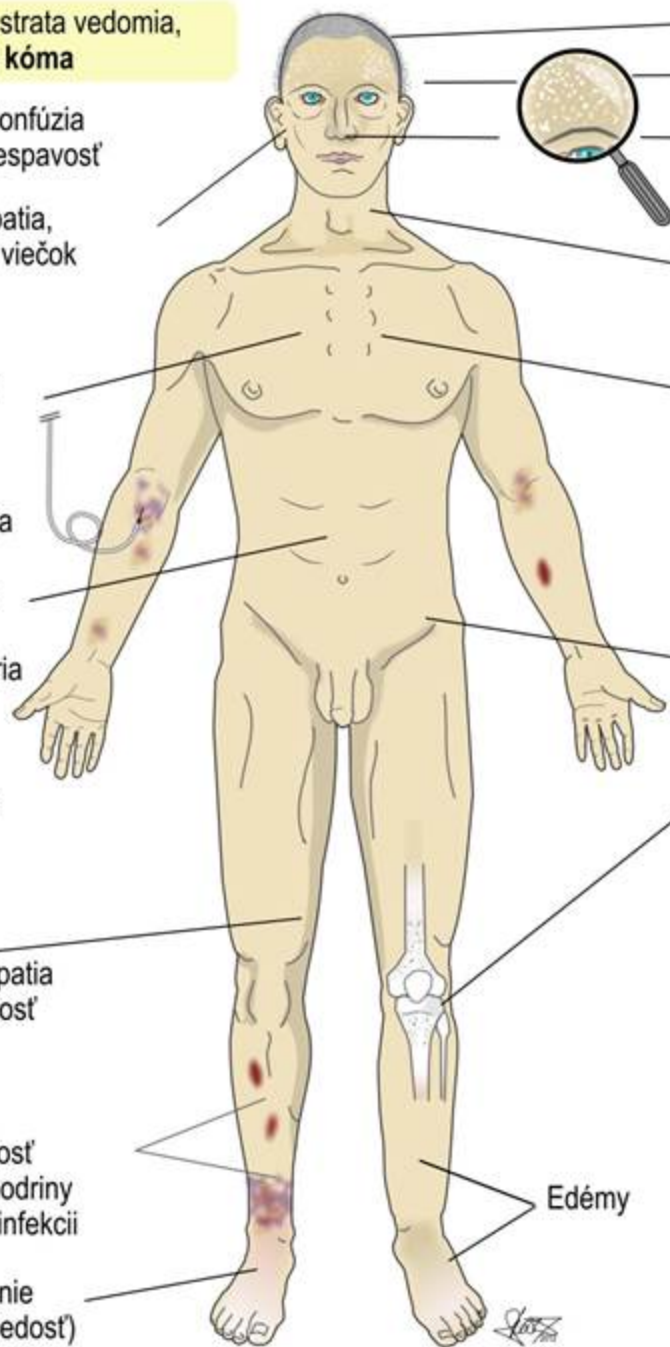
Obličky Polyúria, Noktúria
Retencia soli a vody

Reprodukčné
Neplodnosť, pokles libida
Erektická dysfunkcia
Amenorea, azoospermia

Neurologické
Periférna uremická neuropatia (parestézie), svalová slabosť
Sy. nepokojných nôh

Hematologické
Anémia → hypoxia, bledosť
Zvýšená krvácanosť → modriny ekchymózy, náchylnosť k infekcii

Cievny Ischemické ochorenie periférnych ciev (chlad, bledosť)

Krehké a suché vlasy

Uremická "námraza"

Nos Epistaxa

Ústa Stomatitída

Endokrinné

Sekund. hyperparatyroidizmus
Hypotyroidizmus

Kardiovaskulárne

Kongestívne srdcové zlyhanie,
Arytmie, hypertenzia,
Uremická perikarditída

Dermatologické

Bledosť, resp. zemitá farba,
suchá koža, pigmentácia, pruritus,
exkoriácia

Kosti (skelet)

Renálna osteodystrofia (Osteitis fibrosa cystica, osteomalácia, osteoskleróza, bolesť kostí)

Metabolické

Urémia, hyperglykémia
Hyperurikémia → Dna
Metabolická acidóza
Hyperkalcémia → nefrolitiáza
Kalcifikácia mäkkých tkanív

↑ Urea (S)

↑ Glukóza (S)

↑ Triglyceridy (S)

↑ Kreatinín (S)

↑ Kys. močová (S)

↑ Ca (S)

↓ PO₄⁻

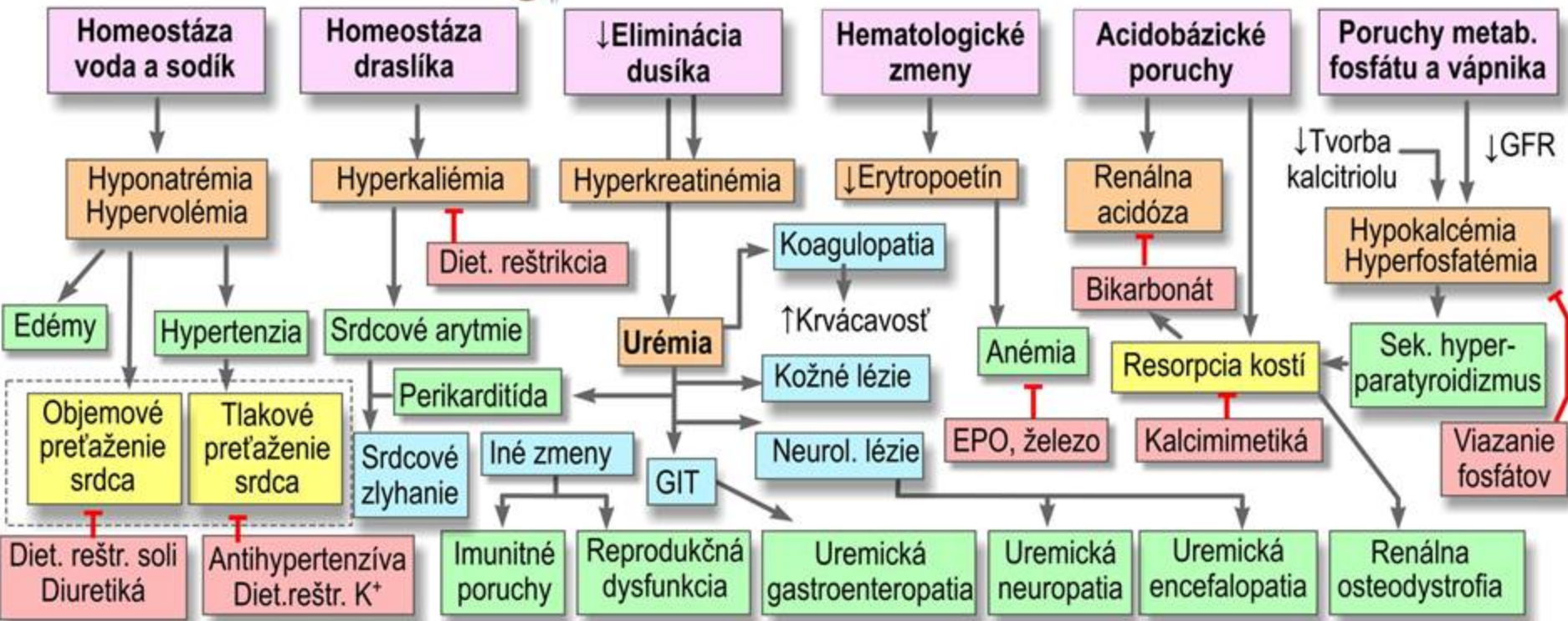
Edémy

Mechanizmy klických a labor. prejavov

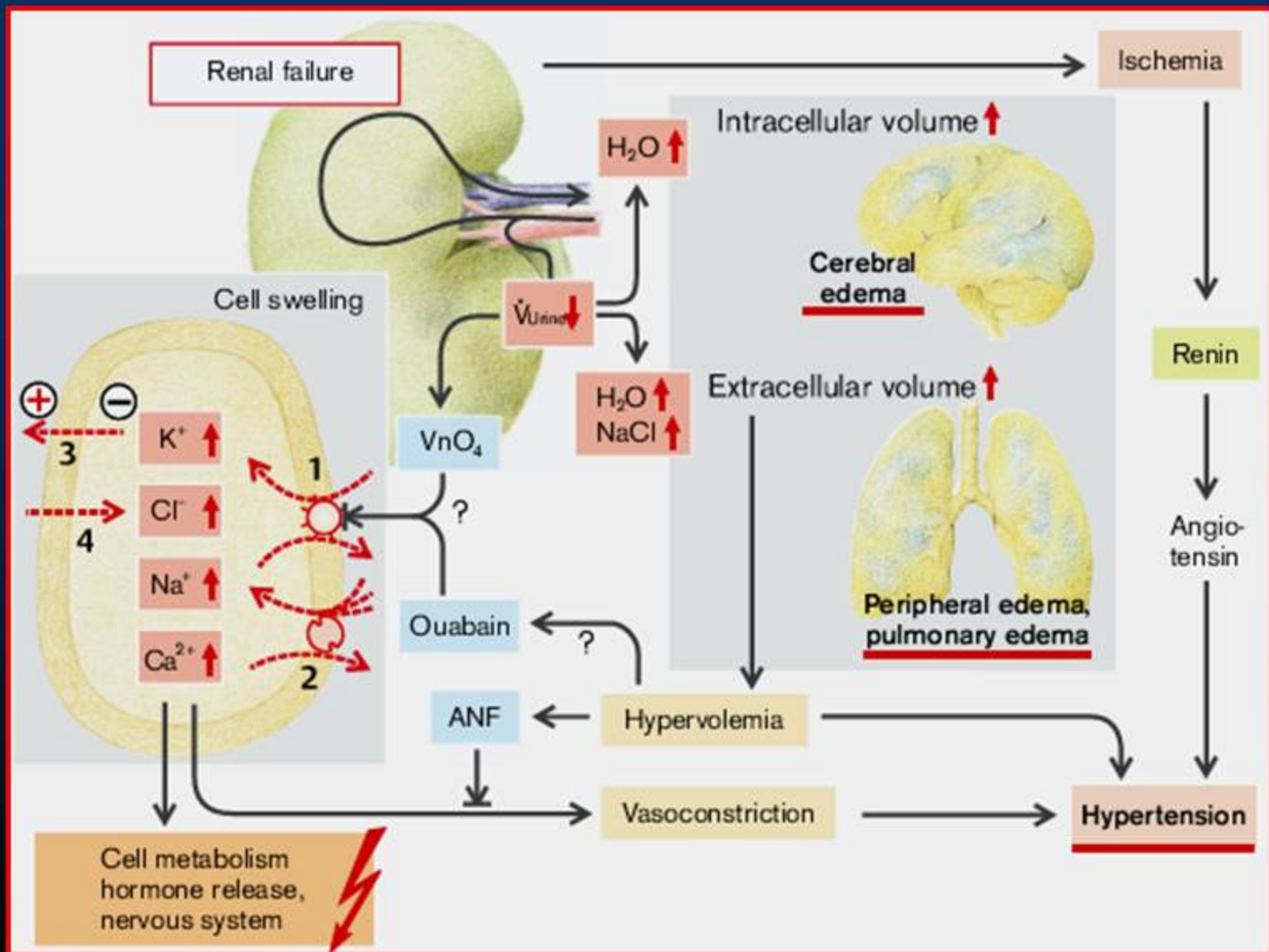
Chronické renálne zlyhávanie

Laboratórne prejavy ChRZ

- **Izostenúria** – neschopnosť koncentrovať alebo zriedovať moč; hustota fixovaná bez variácií v závislosti od príjmu vody (1.008 - 1.012).
- **Polyúria a nyktúria** – pomerne bežná → deplécia objemu krvi → hypotenzia
- **Hypernatriémia** – spôsobená dysbalanciou medzi príjmom v strave a ↓ GFR; tiež pri inej príčine dehydratácie (hnačky, potenice)
- **Hyponatrémia** – straty solí pri pokročilom renálnom zlyhávaní (polyúria pri ARZ alebo iné príčiny (↓ tubulárnej reabsorpcie)
- **Hyperkalémia** – býva pri ARZ a v ťažších prípadoch CHRZ (GFR < 5 ml/min); v kombin. s diet. chybou; + pri uvoľnení K⁺ z buniek (trauma, infekcia, chyba vzorky)
- **Metabolická acidóza** – je stabilným prejavom pri progresii renálneho ochorenia; komezovaná je prívod pufrov z kosti → resorpcia kosti, skeletálne defekty
  - **GFR na 20-30% normy - hyperchloremická MA s normálnou aniónovou medzerou**; deficit vylučovania H⁺
  - **GFR pod 10-20 ml/min - MA s veľkou aniónovou medzerou**
    - retencia aniónov; znížená tvorba amóniového iónu (NH₄⁺)
    - a) porucha eliminácie H⁺ b) porucha recyklácie a de novo produkcie HCO₃⁻ c) pokles eliminácie organických kyselín (amóniový pufer)

Hospodárenie s vodou a sodíkom

Prejavy ChRZ

Kardiálne prejavy

- **Hypertenzia** – včasný prejav ChRZ, multifaktoriálne príčiny; ↑ objem cirkulujúcej tekutiny + ↑ vaskulárnej rezistance (↓ dilatácie renálnymi prostaglandínmi a ↑ aktivita)
- **Hypertrofia ľavej komory** ↓ LV ejekčnej frakcie; ↓ LV náplne (systolické + diastolické zlyhanie; LVH je často pri anémii pri ChRZ)
- **Chronický koronárne ochorenie srdca** - ↑ myokardiálnej práce; ↑ nárokov na kyslík
- (anémia, diabetes mellitus, dyslipidemia, a koagulopatie)
- **Uremická perikarditída** - 20% pacientov s urémiou resp. dialyzovaných; porobne ako pri vírusovej perikarditída

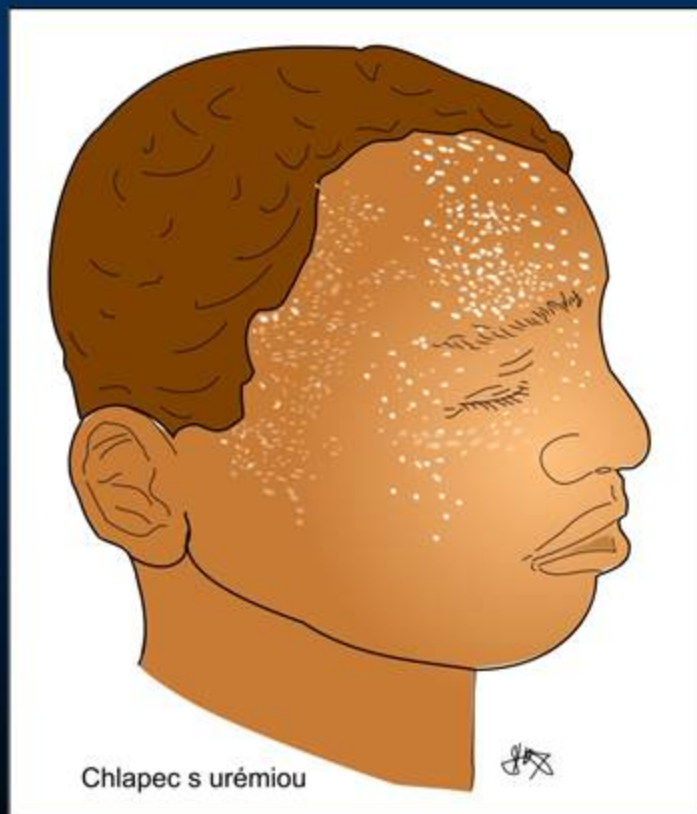
Gastrointestinálne prejavy

- **Nauzea, vracanie** – včas rána; bežná u urémie, rozpad močoviny intestinálnou flórou
- **Kovová pachuť v ústach** - parestézie a kovová pachuť; strata chuti (anorexia)
- **Ulcerácie a erózie v GIT** - sekréciu žalúdočnej šťavy zvyšuje PTH
- **Čkanie** – bežné, príčina ?, gastrická aferentná vagová iritácia; zlepšuje sa pri reštrikcii proteínov a po transplantácii;

Prejavy urémie - ChRZ

Neurologické prejavy

- **Periférna somatomotorická neuropatia** – hlavne na horných končatinách symetricky (uremická atrofia a demyelinizácia nervov;
- **Restless legs syndrome** - 2/3 dialyzovaných pacientov ; pálenie, pichanie, zvieranie, škrabanie v kľude; uvoľnenie pri pohybe
- **Uremická svalová atrofia, motorická paretický deficit** – ťažkosti s výkonom jemných pohybov končatin; ataxické poruchy rovnováhy; rozochvelý pohyb
- **Asterixy** (dorzi-flexia na rúchách a ploskách vybudená hyperextenziou ramien v lakti a zápästí s rozťahnutím prstov)
- **Uremická encefalopatia** (? Nadbytok toxických organických kyselín; dysbalancia sodíka; ↓ vedomia, utekavá pozornosť; strata pamúte, percepčné chyby

Chlapec s urémiou

Uremická osteodystrofia

- Defekt záverečného kroku tvorby 1,25 - dihydroxycholecalciferolu (**kalcitriolu**) v medule obličky → pokles absorpcie Ca^{2+} v ten. čreve a reabsorpcie HPO_4^- a Ca^{2+} v dist. tub. nefrónov → **hypokalcémia**
- **Hypolacémia** stimuluje uvoľnenie PTH v parathyroide; PTH ovplyvnením iontomeniča v kosti koriguje sérové Ca^{2+} (sekundárny hyperparatyreoidizmus) uvoľnením z hydroxycapatitu v kosti, kde vznikajú osteomalatické lézie a cysty (**osteitis fibrosa cystica**)
- Vyššie koncentrácie Ca^{2+} sú potrebné na inhibíciu sekrécie PTH
- Nedostatok kalcitriolu: metabolická inhibícia 1- α -hydroxylázy v obličkách

